

Filioque

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

Το filioque είναι η βασική διαφορά μεταξύ Παπικών και Ορθοδόξων. Δεν πρόκειται για μία απλή προσθήκη κάποιας παραπάνω φράσης (εκ του Υιού), αλλά για έναν διαφορετικό τρόπο θεολογίας και ζωής. Η Δυτική θεολογία θεωρεί πως οι Τρεις θείες Υποστάσεις αλληλοπεριχωρούνται υποστατικά και σχετίζονται μεταξύ Τους ενεργειακά. Ακολουθώντας την Αυγουστείνια θεολογία, η Φραγκολατινική θεολογία δέχεται την ύπαρξη της Αγίας Τριάδας ως ο αγαπών, το αγαπώμενον και η αγάπη [1]. Ο Πατήρ κινείται ενεργητικά – αγαπητικά προς τον Υιό, στην συνέχεια ο Υιός δέχεται παθητικά την ενεργητική – αγαπητική ενέργεια του Πατρός και τέλος το Άγιο Πνεύμα είναι μία παθητική και ενεργητική ενέργεια που συνενώνει τις άλλες δύο προσωπικές ενέργειες του Πατρός και του Λόγου. Το Άγιο Πνεύμα είναι το πλήρωμα, η ίδια η αγάπη μεταξύ αγαπώντος Πατρός και αγαπωμένου Υιού [2], ο συνδετικός κρίκος Πατρός – Υιού. Όπως το Άγιο Πνεύμα ενώνει τον Υιό με τον Πατέρα έτσι ενώνει και τον κόσμο με τον Θεό. Συνεπώς το Άγιον Πνεύμα είναι παρόν στον κόσμο υποστατικώς, ενώ για τους ορθοδόξους στον κόσμο είναι παρούσα η ενέργεια του Αγίου Πνεύματος, η δόξα και η χάρη και όχι το ίδιο το Άγιο Πνεύμα. Αφού λοιπόν το Άγιο Πνεύμα είναι η αγάπη μεταξύ Πατρός και Υιού, σημαίνει πως εκπορεύεται και από τον Πατέρα και από τον Υιό.

Συμφωνα με τον Romano Guardini Ο Πατήρ είναι ο ομιλών, ο Υιός ο ομιλούμενος και το Άγιο Πνεύμα αυτή η ίδια η ομιλία, έτσι οι τρεις θείες Υποστάσεις υπάρχουν σε διαλεκτική κοινωνία μεταξύ τους [3]. Μία άλλη ρωμαιοκαθολική θεώρηση της Αγίας Τριάδος κάνει λόγο για την δωρεάν και μη οφειλομένη αγάπη που δίνει ο Πατήρ στον Υιό, για την οφειλόμενη αγάπη που ανταποδίδει ο Υιός και για την οφειλόμενη και μη οφειλομένη αγάπη του Αγίου Πνεύματος. Είναι ξεκάθαρο πως οι υποστάσεις κινούνται ενεργειακά η μία προς την άλλη σύμφωνα με την παπική θεώρηση της Τριάδος.

Αξίζει να σημειώσουμε το γεγονός πως οι Λατίνοι ερμηνεύουν την εκπόρευση του Αγίου Πνεύματος εκ του Πατρός και εκ του Υιού ηώς εξ ενός αιτίου. Με άλλα λόγια δέχονται ότι το Πνεύμα εκπορεύεται εκ του Πατρός και εκ του Υιού μεν, αλλά αρχή του τρόπου υπάρξεως του Υιού και του Πνεύματος είναι μόνον ο Πατήρ [4], προκειμένου να αποκρούσουν την εναντίον τους κατηγορία περί δυαρχίας. Όμως αυτή η θεώρηση ή καθιστά το Άγιο Πνεύμα κατώτερο των άλλων δύο Θείων Υποστάσεων, ή το αναίτιο του Πατρός γίνεται και αναίτιο του Υιού. Άρα μεταβιβάζονται τα υποστατικά ιδιώματα. Στην Ορθόδοξη Θεολογία αίτιος του τρόπου υπάρξεως του Πατρός και του Πνεύματος είναι μόνο ο Πατήρ ενώ ο Υιός και το Άγιο Πνεύμα είναι αιτιατά.

Η ορθόδοξη θεώρηση της Αγίας Τριάδος είναι παντελώς διαφορετική από την παπική. Ο Βασίλειος Τσίγκος παρατηρεί πως η αγάπη δεν χαρακτηρίζει ένα μόνο πρόσωπο αλλά την θεία (άνω) φύση και είναι έμφυτη σε όλα τα τα αγιοτριαδικά πρόσωπα. Το αντίθετο θα οδηγούσε σε διάσπαση της θεότητας, σε τριθεία ή σε

πολυθεία [5]. Η αγάπη του Θεού είναι μία και κοινή, με άλλα λόγια στον Θεό δεν υπάρχουν τρεις αγάπες αλλά μία κοινή φυσική αγάπη, καθώς η αγάπη είναι ένα φυσικό ιδίωμα και όχι υποστατικό. Τα Πρόσωπα της Αγίας Τριάδος δεν αλληλοπεριχωρούνται με σύγχυση, συμφυρμό και συναλοιφή όπως στην αίρεση του Σαβέλλιου [6], αλλά περιχωρούνται κατά την κοινή Τους φύση, ουσία, φυσικά ιδιώματα, βούληση και ενέργεια και όχι κατά τις υποστάσεις και τα υποστατικά προσόντα. Στην Αγία Τριάδα, οι Τρεις θείες υποστάσεις έχουν κοινή θέληση και κοινή ενέργεια [7]. Εάν δεχθούμε αλληλοπεριχώρηση υποστάσεων, θα πλησιάσουμε σε έναν ήπιο Σαβελλιανισμό στην καλύτερη ή σε μία πλήρη άρνηση, σύγχυση των υποστατικών ιδιωμάτων, στη χειρότερη των περιπτώσεων. «Στην Αγία Τριάδα υπάρχει ταυτότητα ουσίας, ενεργείας, θελήματος και σύμπνοια γνώμης και ταυτότητα εξουσίας, δυνάμεως και αγαθότητος, όχι ομοιότητα αλλά ταυτότητα και μία έξαρση της κινήσεως. Μία λοιπόν είναι η ουσία, μία αγαθότητα, μία δύναμη, μία θέληση, μία εξουσία, μία και η αυτή, όχι τρεις όμοιες μεταξύ τους, αλλά μία και η αυτή κίνηση των τριών υποστάσεων. Σε όλα είναι ένα ο Πατήρ, ο Υιός και το Άγιο Πνεύμα εκτός από την αγεννησία, την γέννηση και την εκπόρευση» [8]. Είναι το δόγμα των ενώσεων και των διακρίσεων όπως το διέτύπωσε ο Ιωάννης Ρωμανίδης.

Είναι λογικό, οι Φραγκολατίνοι να οδηγούνται στις προαναφερθείσες θεολογικές θέσεις, διότι πολύ απλά δεν προβαίνουν στις τρεις σημαντικές θεολογικές διακρίσεις που προβαίνουν οι Ορθόδοξοι:

A) Διάκριση (άκτιστης) Ουσίας και (άκτιστης) Ενεργείας

B) Διάκριση Θεολογίας και Οικονομίας

Γ) Διάκριση Κτιστού και Ακτίστου.

Αυτό που δεν είναι λογικό, είναι όταν κάποιοι Ορθόδοξοι υιοθετούν την αγαπητική, ενεργειακή (filioque) σχέση μεταξύ των Τριών θείων υποστάσεων.

Παραπομπές:

1. Ιωάν. Ρωμανίδης, Δογματική και Συμβολική Θεολογία της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας τόμος Α', εκδόσεις Πουρναρας, Θεσσαλονίκη 2009, σελ. 350.

2. Ν. Ξιώνης, Προλεγόμενα Θεολογικής Ανθρωπολογίας. Προχριστιανική, ετερόδοξη και ορθόδοξη θεώρηση του ανθρώπου ως προσώπου, εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 2007, σελ. 117.

3. Ο.π.117.

4. Αρχ. Ν. Ιωαννίδης, *Θεολογία και Γραμματεία από τον Θ' αιώνα και εξής*, εκδόσεις Έννοια, Αθήνα 2014, σελ.265 - 267.

5. Ιωάννης Ρωμανίδης, *το έργο και η διδασκαλία του*, πρακτικά ημερίδος και θεολογικές - ιστορικές μελέτες, Ιερά μονή Γενεθλίου της Θεοτόκου, Αθήνα 2014, Βασίλειος Τσίγκος, σελ. 183.

6. Ιωάν, Δαμασκηνός, *Έκδοσις ακριβής της Ορθοδόξου πίστεως*, PG 94, 829D.

7. Ν. Ξεξάκης, *Ορθόδοξη Δογματική Θεολογία Τόμος 1*, εκδόσεις Έννοια, Αθήνα 2012, σελ. 220.

8. Ιωάν. Δαμασκηνός, *Έκδοσις Ακριβής της Ορθοδόξου πίστεως*, PG 94, 828C - 828D.